

dellisiin vaikeuksiin tai lopettivat toimintansa. 2000-luvun puolella erityisesti Venäjän tiedeakatemi-an sosiologian osasto, jota johti Suomessakin useasti vieraillut Vladimir Tšubrov ja nyttemmin Julia Zubok, on aktivoitunut.

Marjatta Vanhala-Aniszewski tarkastelee artikkelissaan kriittisen diskurssianalyysin avulla venäläisnuorten mielikuvia Euroopasta ja eurooppalaisuudesta. Kirjoittaja tarjoaa hyödyllisiä analyttisiä välineitä tutkimukseen, jossa selvitetään, tuntevatko venäläisnuoret kuuluvansa eurooppalaiseen tilaan vai olevansa sen ulkopuolella. Venäläisten ”toiseutta” Euroopassa kuvastavat erot venäläisnuorten ja muiden eurooppalaisnuorten mielenkiinnon kohteissa. Vaikka venäläisen kulttuurin omalaatuisuutta avoimesti julistetaan, Eurooppa koetaan kuitenkin muodikkaaksi paikaksi erityisesti kulttuurin alueella ja Euroopan merkitykset voidaan tulkita ja muokata siten, että ne sopivat venäläiseen kontekstiin.

Jussi Lassila käyttää diskurssin tavaramuotoistumisen (*commodification*) käsitellä analysoidessaan NAŠI-nuorisoliikkeeseen liittyviä tekstejä. Tekstit ymmärretään diskurssiiviksi tavaroiksi, joihin sisältyvät viestit on pakattu ja markkinoidaan myyvässä muodossa. Lassila väittää, että 1990-luvulla nuorisopolitiikka ei jäänyt vain ylätasoinen diskurssiksi, vaan että nuoret aktivistit omaksuivat ja käyttivät diskurssia aktiivisesti. Tämän väitteen tueksi ei kuitenkaan tarjota mitään evidenssiä. Voidaan yhtä hyvin väittää, että ylätasoinen diskurssia kyllä luotiin ja levitettiin nuorten keskuuteen, mutta nuorisoi ei niitä omaksunut. Sen tutkiminen, missä määrin liikkeeseen osallistuneet nuoret jakoivat ylätasoinen diskurssit, ei onnistu niillä välineillä, joita Lassila käyttää. Kirjoittaja nimeää kaksi osittain päällekkäistä diskurssia: neuvostoajalle tyy-

pillinen diskurssi (jota erilaiset neuvostotyypiset ilmaisut luonnehtivat) ja neo-liberalistinen diskurssi. Lassilan mukaan eräs NAŠI-järjestön tekstien huomiota herättävä piirre on se, että niissä luodaan yksinkertaistettuja yhteyksiä abstraktien käsitteiden välille, joiden pohjalta muodostetaan koherentti diskurssi. Tämä näyttää tekijän mukaan olevan tyyppillistä muidenkin venäläisten nuorisojärjestöjen teksteille. Kokonaisuutena artikkeli tarjoaa hyödyllisiä näkökulmia kielenkäytön pragmaattisen ulottuvuuden tutkimiseen osana nykyisen venäläisnuorison poliittisen sosialisoinnin tutkimusta.

Kirjan päättää Kaarina Aitamurron erittäin kiinnostava artikkeli *Rodnoverie*-yhteisön tavoista käsitteellistää fasismi ja anti-fasismi. Radikaalien Venäjän oppositioon kuuluvien nuorten internetin käyttö on varsin vähän tutkittu aihe. Se, että juuri netin foorumeja käytetään tämän tutkimuksen lähteenä, on perusteltua, koska *Rodnoverie*-yhteisö on osittain maanalainen liike. Kuitenkin olisi voinut olla hyödyksi reflektoida hiukan perusteellisemmin tämän lähdeaineiston käytön logiikkaa ja Venäjän in-

ternetiä tutkimuksen kontekstina. *Rodnoverie*-yhteisö on sisäisesti hajanainen ja siinä vaikuttaa kaksi vastakkaista siipeä. Toinen siipi propagoi radikaalia nationalismia ja toinen etnistä suvaitsevaisuutta. Eräs tärkeä seikka, jota kirjoittaja pohtii, on fasismi-käsitteen heuristinen arvo poliittisen oikeistoradikalismien tutkimuksessa Venäjällä. Ei ole yllättävää, että yhteisön kahtiajakautuneisuus näkyy myös kahtena erilaisena fasismin tulkintana. Näyttää siltä, että fasismi-käsitteen selittävä potentiaali Venäjällä on erittäin vähäinen. Aitamurron artikkeli tarjoaa arvokasta tietoa venäläisnuorten uskonnollisen ja poliittisen identiteetin välisestä suhteesta.

Kokonaisuutena artikkelikoelma on varsin epätasainen. Empiiriset analyysit ja myös Venäjän nuorisotutkimuksen kehityksen kuvaus sisältävät kuitenkin Suomessa uutta tietoa niin Venäjän nuorisosta kuin venäläisestä yhteiskuntatieteestäkin. Myös teoreettisessa mielessä teoksessa on kiinnostavia avauksia, vaikka useissa artikkeleissa jäädäänkin nimenomaan vain avauksen asenteelle.

Vesa Puuronen & Denis Zujev

Belfastilainen brittieversti Vienen Kemissä

Nick Baron: *The King of Karelia: Col. P.J. Woods and the British Intervention in North Russia 1918–1919. A History and Memoir.* London: Francis Boutle Publishers, 2007.

Teos on kiehtova tarina 1900-luvun imperiumin pojan kokemuksista maailman turuilla mitä eksoottisimmissa olosuhteissa. Kirjaa lukiessa lukija päätyy ihmettelemään, minne kaikkialle intressejään puolustava suurvalta lapsiaan lähettääkään. Työskennellessään Britti-imperiumin sotamuseossa Lontoossa Nick

Baron sai käsiinsä Philip Woodsin muistelmakäsikirjoituksen *Karelian Diary*, joka tarjoaa arvokasta informaatiota liittoutuneitten interventiosta Pohjois-Venäjälle 1918–1919 sekä Venäjän sisällissodasta ja Karjalan ja karjalaisten historiasta. Tässähän myös suomalaisilla oli oma roolinsa ”suursuomalaisina” ja ”heimoaktivisteina”. Teos jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisen muodostaa Baronin laatima, vuonna 1880 Belfastissa syntyneen eversti Philip Woodsin elämäkertatutkimus. Toisena osana on Woodsin elämäkertateksti *Karelian Diary*, jonka

hän kirjoitti ilmeisesti vuosina 1938 ja 1939.

Belfastin työläiskorttelissa kasvanut Woods sai sotilaskannuksensa Buurisodassa partio liikkeen isän kenraali Baden-Powellin joukoissa. Ensimmäisessä maailmansodassa hän menestyi heikosti Sommen taistelujen pataljoonankomentajana, mistä hänen tiensä johti liittolaisjoukkojen mukana Murmanskiin ja sieltä edelleen Karjalaan 1918.

Baronin kirjoittaman elämäkertaosan mukaan Venäjän retkensä jälkeen Woods teki lyhyen vierailun Baltiaan, missä hän oli perustamassa maalle armeijaa. Sieltä hän palasi Belfastiin ja osallistui seuraavat kaksi vuosikymmentä kotimaansa myrskysiään politiikkaan. Tuoltaan toukokuussa 1923 valituksi Pohjois-Irlannin parlamenttiin ainoana puolueiden ulkopuolisena hän piti itseään ainoana oppositioahmona. Poliittisen tappion jälkeen hän siirtyi vuonna 1930 Lontooseen, jossa hän osallistui natsimielisten ääriryhmien toimintaan.

Päiväkirjassa kuvatut Karjalan vaiheet ovat monella tavalla merkittäviä. Ne paljastavat mielenkiintoisia yksityiskohtia siitä, miten britit toimivat karjalaisten ja venäläisten kanssa Muurmannin rautatien tuntumassa. Pääasiassa keskityn tässä esittelyssä niihin kohtiin, joissa britit joutuivat tekemisiin suomalaisten pyrkimysten kanssa. Kudelma on kaikkineen varsin monisäikeinen.

Keväällä 1918 kolmelle Britannian armeijan vanhemmalle upseerille esitettiin kysymys, ovatko he halukkaita palvelemaan vapaaehtoisesti ilman univormua missä tahansa maailman kolkassa. Näin alkoi Woodsin matka pienellä laivalla, influenssaepidemian kourissa, kohti pohjoista. Murmanskian satamasta matka jatkui Vienan meren rannalle Kemiin, josta löytyi sija 600 miehelle puissa parakeissa. Kenraali Maynard esitteli Woodsille pelottavan

näköisten karjalaisten joukon: ”...he tarvitsevat aseita, hieman ruokaa ja upseerin johtajakseen. Heidän tehtävänä on puhdistaa alue saksalaisten [sic] upseerien johtamista suomalaisista...” Joukolla oli 65 kenttäkelpoista upseeria. Paikalliselle, suuressa määrin lukutaidottomalle joukolle oli jotenkin saatava opetuksi sotilaallisten taitojen perustiedot.

Ensimmäiset taistelut käytiin Uhtualla elokuun lopulla. Kirjassa suomalaisten upseereja – ilmeisesti Saksassa koulutetuista jääkäreitä – nimitetään edelleen saksalaisiksi. Syyskuun 11. päivänä joukot ryhtyivät hyökkäykseen Vuokkiniemellä, missä käytiin 159 suomalaisen kohtaloksi koitunut taistelu. Lontoosta saatiin lupaus maksaa eläkkeitä karjalaiskeskille sekä haavoittuneille sotilaille. Ollessaan tekemisissä Karjalan väestön kanssa Woods joutui joukkoineen havaitsemaan, että heidän henkeään uhkasivat monenlaiset juonittelut. Selkäpuoli oli aina turvattava.

Kertoessaan talvesta 1918 Kemmin kaupungissa Woods intoutuu jopa runollisiin kuvauksiin. Uuden vuoden aattoyötä valaisivat suunnattomien revontulten valot. Toinen vaikuttava kokemus brittiupseerille oli Pakkasukon sormien napsutus, kun lumen peittämä jäätyneet vesi paukkui ja säkenöi timanttien tavoin arktisessa täydenkuun yössä. Pakkaista oli 50 astetta.

Kun Woods tapasi myöhemmin muutamia karjalaisten johtajia Uhtuan ympäristökylistä, nämä totesivat brittien jättävän Karjalan, jonka vuoksi he jäisivät taas venäläisten armoille. Karjalaisjohtajat kysyivät Woodsilta, miten tämä itse menettelisi, jos hän olisi karjalainen. He ilmoittivat myös haluavansa pyytää neuvoa ”entiseltä Suomen pääministeri Tokoilta”, joka tuolloin palveli majuri Burtonin joukoissa. Woods pyysi Burtonia lähettämään Tokoin luokseen, mikä

toteutuikin. Pian Murmanskian päämajasta tuli kuitenkin säike, jossa Tokoita luonnehdittiin vaaralliseksi mieheksi. Elokuun alussa britit alkoivat suunnitella Karjalan jättämistä. Briteille lojaaleille paikallisille ei ollut paljoa luvattavissa. Lahjakkaan karjalaisen palvelijan Woods toi mukanaan Britanniaan, mutta kodin palvelusväki pelkäsi häntä ”villimiehenä”. Muutaman vuoden kuluttua palvelija palasi kotimaahansa.

Baronin teos on mielenkiintoisen kiehtova tarina Suomeakin läheisesti koskevasta Venäjän vallankumouksen jälkeisestä yhden imperiumin etujen turvaamisyrityksestä. Saksa oli brittien laskelmissa bolševikkien ohella toinen ”maali”, jolla ei lopulta kuitenkaan ollut Karjalassa mitään roolia. Ne, joita saksalaisiksi arveltiin, olivat harvalukuiset suomalaisjääkärit. Kokonaiskuvaa olisi merkittävästi terävöittänyt, jos Baronin kielitaito olisi riittänyt runsaslukuisen suomalaisen tutkimuskirjallisuuden käyttöön. Suoranaisia virheitä siitä ei ole aiheutunut, mutta tasapainoinen lähteiden käyttö nostaisi teoksen ensiluokkaiseksi. Suomalaisesta näkökulmasta belfastilaisseikkailija vertautuu helposti suomalaisiin heimoharastajiin, jotka olivat tekemässä omaa kulttuuriristiretkään oman maansa armeijan aseilla – vapaaehtoisina he olivat silti erillisiä oman maansa virallisista organisaatioista ja nauttivat kuitenkin näiden äänetöntä hyväksyntää. Tänä päivänä samankaltaisia toimijoita nimitetään terroristeiksi.

Jos Woods olisi pysynyt liikemiehenä, jona hän toimi ennen ensimmäistä maailmansotaa, hän olisi saattanut hyvinkin menestyä. Hän omisti veljensä Robertin kanssa vakavaraisen puuvillayhtiön, joka toimitti esimerkiksi vuonna 1912 haaksirikkoutuneen s/s Titanicin sisustusten puuvillapäälysteet. Liikemiehen uran

sijasta Woods valitsi kuitenkin sotilaan tien, joka ei jättänyt jäl-

keensä mitään pysyvää.

Antti Laine

Pyhän Venäjän puolustus

Rodric Braithwaite: *Moskova 1941*. Suom. Jorma-Veikko Sappinen. Helsinki :WSOY, 2007. 466 s.

Suomalaisten mielissä ja historiakuvassa toisen maailmansodan merkittävimmät itärintaman taistelut olivat Leningradista ja Stalingradista käydyt kamppailut. Ratkaisevasta strategisesta merkityksestään huolimatta taistelu Moskovasta on jäänyt vähemmälle huomiolle. Tämän puutteen korjaa Rodric Braithwaiten erinomainen tutkimus. Kirjoittaja on historioitsijan koulutuksen saanut ammattidiplomaatti, joka toimi Iso-Britannian suurlähettiläänä Moskovassa vuosina 1988–1992. Tuolta ajalta hän julkaisi perestroikaa ja Neuvostoliiton romahdusta käsittelevän teoksen.

Moskovan puolustusta käsittelevän teoksen jäsentely on vauhdikas ja mukaansatempaava. Kirjoittajalle taistelu on myrsky, joka puhkeaa hitaasti, kehittyä rajuilmaksi ja lopuksi taantuu. Näkökulma on venäläinen ja esipuheessa Braithwaite kertoo halunneensa tuoda esiin tavallisen venäläisen kokemuksen ja näkemyksen sodasta ja taistelusta. Tällainen lähestymistapa voisi edustaa sosialistista realismia, mutta neuvostokauden tutkimuksista Braithwaiten teos eroaa edukseen. Siinä todella tulevat esiin tavallisten venäläisten tunteet ja käsitykset, kun taas neuvostoteoksissa korostettiin enemmän kommunistipuolueen ja nuorisoliittolaisten kollektiivisia sankaritekoja. Braithwaiten keskeinen lähdeaineisto koostuu venäläisten haastatteluista, joita hän tehnyt avustajiensa kanssa. Kerättyä aineistoa täydentävät

monipuolinen länsimainen ja venäläinen tutkimuskirjallisuus sekä muistelmat.

Teoksessa keskeinen rooli on Moskovalla ja teksti alkaakin katsauksella kaupungin historiaan ja pohdinnalla sen merkityksestä Venäjälle. Luvussa ”Myrskyn hidas nousu” käsitellään Stalinin ja Hitlerin politiikkaa ja suhteita perinteisen kronologisesti. Braithwaite katsoo Stalinin toimineen sellaisen reaali politiikan tavoin, joka ei voinut uskoa Hitlerin heittäytyvän kahden rintaman sotaan. Sehän oli osoittautunut Saksalle kohtalokkaaksi ensimmäisessä maailmansodassa. Tästä syystä Stalin ei uskonut saamiaan tiedusteluraportteja Saksan hyökkäysvalmisteluista. Keskusteluun Stalinin valmistautumisesta hyökkäykseen Braithwaite ei ota kantaa. Hän kylläkin toteaa Ranskan nopean kukistumisen yllättäneen Stalinin, jonka etujen mukaista olisi ollut pitkälinen ja uuvuttava sota Saksan ja Länsi-Euroopan maiden välillä. Kirjoittaja ei dramatisoi Stalinin tyrmistystä sodan alettua ja pelkästään toteaa diktaattorin lamaantuneen hyökkäyksen käynnistyttyä, mutta koonneen itsensä muutamassa päivässä. Stalinin puhetta 3.7.1941 Braithwaite monen muun tavoin pitää loistavana retorisenä viestinä Neuvostoliiton kansoille.

Omaakohtaisesti muistan, että vielä 1990-luvulla eri puolilla Venäjää tapasin henkilöitä, jotka kyynelisin muistelivat Stalinin sanoja: ”Toverit, kansalaiset, ystävät, veljet ja sisaret! Vihollinen on petollisesti hyökännyt kimppuamme, mutta vihollinen saa pian huomata, että joukkomme ovat lukemattomat

ja vahvat. Voitto on oleva meidän!” Braithwaite pitää puhetta suorastaan käännekohtana, josta alkaen neuvostoliittolaiset antoivat luottamuksensa Stalinille ja uskoivat hänen johtavan sodan voittoon. Sodan alkuvaiheessa oli vielä epäilyksiä siitä, puolustaakko kovia kokenut kansa kommunistien johtamaa Neuvostoliittoa. Sovinnollisella puheellaan Stalin sai väestön puolelleen. Puhetta voidaan verrata Mannerheimin päiväkäskyyn talvisodan päättyessä.

Viime vuosikymmenten Stalinin vainoja koskeva tutkimus on antanut kirjoittajalle taustaa hänen selvittäessään diktaattorin poliittisia ja strategisia virheitä. Sotaa edeltäneet vainot olivat kohdistuneet mitä suurimmassa määrin ylempään upseeristoon, ja siksi puna-armeijalta puuttui pätevää ja koulutettua henkilöstöä. Stalinin perivenäläinen tapa korvata laatu määrällä johti valtaisiin kouluttamattoman miehistön tappioihin ja suuriin kaluston menetyksiin. Sodan alkuvaiheessa Stalin myös pelkäsi, etteivät kaltoin kohdellut talonpojat haluaisi puolustaa maataan. Siksi perustettiin rangaistuspataljoonia ja sulkuosastojärjestelmä, joiden tehtävänä oli estää perääntyminen sekä mahdollistaa pettureiden, pelkureiden ja paniikin lietsojien tuhoaminen. Vuosina 1941–45 sota-oikeuksissa tuomittiin kuolemaan 130 000 miestä. Paljon suurempi määrä teloitettiin taistelukentällä tai linjojen takana ilman muodollista käsittelyä.

Sodan alkuvaiheessa Neuvostoliitto menetti satojatuhansia koulutettuja sotilaita ja heidät jouduttiin korvaamaan kouluttamattomalla nostoväellä. Näiden tappiot olivat moninkertaiset saksalaisten tappioihin verrattuna, mutta saksalaisten yllätykseksi venäläiset pystyivät mobilisoimaan yhä uusia divisioonia.

Venäläiselle näkemykselle kirjoittaja luo vastapainon tarkaste-